

Statssekretær,

Kjære alle sammen,

Mange takk til ØstlandsSamarbeidet for at jeg får bidra med noen tanker om dagens europapolitikk ut ifra et tysk perspektiv,

Ingenting er enklere i disse tider enn å kritisere den Europeiske Union, for indre splid - for ikke å si krangling, for manglende effektivitet eller for ikke i tilstrekkelig grad å ha innfridd de målsetningene som ble hedret med Nobels Fredspris i 2012.

I slike bebreidelser ligger det naturligvis en viss grad av sannhet, men de gir på ingen måte en dekkende beskrivelse av hele sannheten.

I forrige uke deltok jeg på en konferanse her i Oslo med tittelen «Europa i krise?» og jeg var veldig glad for spørsmåltegnet. Og jeg sa: Er det ikke slik at den Europeiske Unionen alltid har vært i en slags krise? Helt fra de første årene med problemer mellom Frankrike og Storbritannia til finanskrisen i fjor sommer.

Men denne gangen har vi nesten mer utfordringer enn vi kan klare, flere problemer å finne løsninger på enn noen gang før.

Frem til i fjor sommer kunne man ofte høre: Angela Merkel vil fikse det. Det er riktig at Tyskland har et spesielt ansvar for Unionen og europeisk integrasjon. Men nå er det ikke få som sier Tyskland er årsaken til alle de problemene vi har.

Det finnes to utgangspunkter for oss som lever i Europa. Det ene er at ingen europeisk stat kan klare de store utfordringene vi er konfrontert med alene. Det andre er at vi i Europa er - og dette har vi fått oppleve spesielt nå i det siste – nært og umiddelbart forbundet med det som skjer på globalt plan. Om vi nå liker det eller ei. Vi kan ikke «kople oss fra» de globale hendelsene.

Når vi diskuterer den aktuelle flyktningkrisen så må vi ikke glemme at:

Flyktningene, de som søker beskyttelse og som nå er på vei hit til oss, til Tyskland, til Norge, har bare ett mål: Europa. De er ikke i tvil om at de vil finne sikkerhet, fred og utsikter til en bedre fremtid her. De vil til Europa for å komme bort fra nød, elendighet og vold.

For flyktningene står EU ikke bare for fred i betydningen fravær av krig, men også for frihet og rettferdighet. Og for solidaritet, både innad og utad. Slik ser flyktningene på EU, og det gjør vi også.

Solidariteten innbefatter også en fair fordeling av byrder på alle medlemslandene. Det har man begynt med i EU, men bare i liten grad. Vi trenger en varig løsning. Og vi trenger felles prosedyrer, felles institusjoner, enhetlige standarder.

Det betyr først og fremst at vi mener alvor med felles sikring av EUs yttergrenser. Under etableringen av det såkalte Schengen-systemet hadde vi en filosofi: At EUs indre grenser skulle åpnes og at vi måtte ha en virksom beskyttelse av yttergrensene. De indre grensene åpnet vi gladelig opp. Men vi må bare innrømme at vi har forsømt den andre delen av ansvaret vårt – effektiv sikring av EUs yttergrenser.

For ingen hadde sett for seg at vi skulle komme i den situasjonen at Europa plutselig skulle bli sentrum for massetilstrømning av flyktninger fra andre deler av verden. Og derfor er det nå om å gjøre at vi snarest mulig gjør opp for det forsømte ved å styrke sikringen av yttergrensene. Samtidig må vi sette fokus på hele flyktningeruten, fra Syria til det vestlige Balkan.

Derfor organiserer Norge og Tyskland sammen med Storbritannia en giverkonferanse for Syria i London neste uke. Derfor støtter vi Tyrkia og Syrias naboland, særlig Libanon og Jordan, slik at de ikke havner i en kollaps som kan utløse en ny flyktningestrøm.

Som sagt: Alt dette er oppgaver som bare kan løses innenfor en europeisk ramme. Dette innebærer at felleseuropeiske utfordringer ikke kan løses av noen få medlemsland alene, men av alle i fellesskap.

Her må vi tenke tilbake på kjernen i det som er viktig for oss alle når det gjelder EU, nemlig den historiske fredsbragden for Europa. Freden EU har skapt i Europa hviler på to søyler som sett i lys av vår blodige historie er rent ut revolusjonære: åpne grenser og en felles forståelse av grunnleggende rettigheter.

For Europa er et verdifelleskap, et retts- og ansvarsfelleskap. Det betyr at vi må rette oss etter de verdiene som vi har fastlagt i EU-avtalene: menneskeverd, rettsstatlighet, toleranse, respekt for minoriteter, solidaritet.

EU må ikke være et spørsmål for oss. Men i stedet, hvis vi fortsetter å holde fast på vårt, vil EU rett og slett være det eneste overbevisende svaret på det største politiske spørsmålet vi står overfor her og nå. Bare i fellesskap kan det lykkes Europa å redusere årsakene til flukt og fordrivelse globalt.

Den vanskeligste oppgaven er å få fjernet kilden til flukt og fordrivelse helt, så vi må støtte opp om politiske løsningsprosesser i de fryktelige konfliktene, og i det hele tatt ta initiativ til slike prosesser. Hva Syria angår ble det første skrittet tatt i Wien, til tross for en kompleks situasjon.

Det var en selvfølge at EU også var representert, EUs høye representant for innenriks- og utenrikspolitikk Frederica Mogherini satt ved forhandlingsbordet i Wien. På samme måte som hennes forgjenger Catherine Ashton deltok på vegne av EU og spilte en vesentlig rolle i forhandlingene som førte frem til avtalen om Irans atomprogram.

Når det gjelder Iran har EU vist - tross all kritikk om en utilstrekkelig felles utenrikspolitikk – at EU er i stand til å delta, og dermed i vesentlig grad kan være med på å bestemme utviklingen. Skulle det faktisk komme til forhandlinger om løsning på konflikten og krigshandlingene i Syria, vil EU fortsatt være med.

Selv om samtalene i forbindelse med krisen i Ukraina fra EUs side hovedsakelig føres av Tyskland og Frankrike, er det også her «EU som helhet» som er med på å bestemme utviklingen. I første rekke gjennom sanksjonspolitikken, men også gjennom samarbeidet med Ukraina og støtten til demokratiseringsprosessen der.

Hellas-debatten i fjor har satt spor – både i Tyskland og i vårt europeiske nabolag. Det har ikke bare handlet om Hellas, det vi har lært har dreid seg om mer: En videreutvikling av valutaunionen er ikke til å komme forbi. Her er det viktig å tenke på at eurosonen ikke bare består av regler, men alltid også av politikk! Og for denne politikken trengs det europeiske føringer:

Euroen er selve bærebjelken i den europeiske integrasjonspolitikken, og i de siste månedene har vi merket hvor store rystningene blir for hele integrasjonsarbeidet når det stilles spørsmål ved ett av landenes euro-medlemskap. Vi må sørge for at euroen er irreversibel. Slik at ingen skal utestenges fra euro-samarbeidet mot sin vilje.

Der nasjonal suverenitet går tapt må vi gjenvinne europeisk suverenitet!
Hvis vi ikke vil la oss diktere av anonyme markeder, må vi nærme oss hverandre mer i finans- og næringspolitiske spørsmål, koordinere oss og profesjonisere våre felles strukturer.

En utvidet europeisk rett til å gripe inn krever mer demokratisk legitimitet!
Det handler om parlamentarisk kontroll. Men det handler også om befolkningens rettferdighetssans. EUs innbyggere vil nemlig bare overføre mer myndighet til EU hvis de føler at myndigheten er bedre ivaretatt der.

I oktober i fjor feiret Tyskland 25-årsjubileum for gjenforeningen. Mens det gikk mindre ett år fra murens fall til gjenforeningen, tok det betraktelig lenger tid før Europa vokste sammen igjen.

Den gangen var der bekymringer og skepsis i de gamle medlemslandene, for eksempel for at det skulle bli nesten dobbelt så mange EU-stater. Mange så friheten for millioner av nye EU-borgere som en trussel mot sin egen arbeidsplass. Nye beslutningsstrukturer måtte utarbeides. Europeiske tilskuddsmidler måtte omfordeles til fordel for nye medlemsland.

I dag ser vi at denne kraftanstrengelsen har lønnet seg for oss alle. Den har gitt oss mer velstand, ikke mindre. Den har gitt oss mer frihet, ikke mindre. Den har gitt oss mer mangfold, ikke mindre. Kort sagt: Den har gitt oss ”mer Europa”, fordi vi europeere har lært av historien hvor viktig det er å gjøre det beste ut av mangfoldet vårt.

At vi klarte å overvinne motsetningene mellom øst og vest er en gigantisk suksess-historie. Den viser oss, hva vi europeere kan få til, hvis vi bare vil, når vi viser mot og holder sammen. Denne erfaringen skulle også vise oss veien i den aktuelle situasjonen.

Sagt på en annen måte: suksess-historien viser oss hva som er mulig. Utarbeidelsen av EUs Charter om grunnleggende rettigheter er ett eksempel. Lisboa-trakten et annet. Likedan erfaringene våre fra den internasjonale finanskrisen 2008 som vi taklet gjennom samarbeid og kom styrket ut av.

Hva betyr dette for Norge og vårt forhold til Norge? For den tyske regjeringen er det viktig at Norge er involvert i alle disse prosessene. Innenfor NATO, OSSE og FN er dette i prinsippet ikke noe problem. Her kommer det først og fremst an på at Tyskland og Norge har en nær, tillitsfull og åpen dialog med hverandre, noe som er tilfelle til enhver tid og på alle nivåer.

Jeg er ikke sikker på hvor ofte utenriksminister Børge Brende møtte sin kollega Frank-Walter Steinmeier eller statsminister Erna Solberg Angela Merkel i fjor. Jeg tror minst tre ganger. Temaene som står på dagsorden har alltid også EU-relevans.

Våre to land har et tett samarbeid, også om alle relevante EU-spørsmål, spesielt når det dreier seg om Norges forhold til EU, fra EØS til energi.

Når Norge er med på de restriktive tiltakene mot Russland og iverksetter EU-sanksjonene én til én, da må Norge også holdes fortløpende orientert om utviklingen i forhandlinger som for eksempel dem som foregår i Normandie-format.

Det samme gjaldt for samtalene med Iran, hvor vi også – motsatt vei – stadig kunne trekke veksler på norske erfaringer.

Og Tyskland? Sist onsdag ble jeg også spurt om vår «lederrolle». Vi ser at vi i de siste 25 år har fått større vekt i Europa. Men tysk utenrikspolitikk er i høyeste grad forankret i de multilaterale strukturene, i FN, i OSSE, i EU. Og vi tar vårt ansvar veldig alvorlig. Tyskland har profittert så stort på det europeiske prosjektet i fortiden at vi føler oss sterkt forpliktet til å føre det videre inn i fremtiden.

Vi er rede til å ta på oss denne oppgaven, men vi vil aldri kunne fylle en slik rolle alene. Det må vi gjøre sammen med egnede partnere, det være seg Frankrike eller Polen eller andre medlemsland.

«Hvor fint det ville være hvis vi engang kunne få ønske Norge velkommen som medlem i EU-teamet vårt. Jeg for min del gir ikke opp håpet. Vår dør står alltid åpen!» Det sa statssekretær Michael Roth fra det tyske utenriksdepartementet under utdelingen av Willy-Brandt-prisen i november. Og det vil jeg gjerne slutte meg til.